

PORTRETUL NATALIEI SUȚU-MAVROCORDAT. O MIREASĂ ORTODOXĂ LA PARIS (1868).

Sorin IFTIMI

Muzeul Literaturii Române Iași are în colecțiile sale o generoasă donație primită din partea familiei Suțu, care oferă un plus de valoare expozițiilor permanente sau temporare deschise sub patronajul acestei instituții. Pe lângă o bogată colecție de fotografii de epocă și documente, în colecțiile muzeului au intrat și o serie de obiecte deosebit de interesante.

Printre acestea se remarcă *Portretul Nataliei Suțu n. Mavrocordat*, donat Muzeului Literaturii Române din Iași, în 1980, de doamna Rodica Suțu. Este un portret de șevalet de mari dimensiuni (145x106 cm). Portretul este expus în prezent la Muzeul „C. Negruzzi”, de la Lunca Prut, Hermeziu (jud. Iași). Această pictură a fost readusă în atenția publicului cu prilejul manifestărilor prilejuite de „Noaptea Muzeelor”, ediția 2015. Lucrarea a fost reprodusă și în recenta monografie a familiei Suțu¹.

Natalia Suțu era fiica Didiței Boldur-Lățescu căsătorită N. Mavrocordat, gazda celui mai vestit dintre saloanele mondene ale Iașilor², proprietara casei din partea de sus a străzii Săulescu. Natalia era cunoscută ca o foarte bună dansatoare și pasionată amazoană, mare iubitoare de plimbări pe cai, la Copou. Ea a fost una dintre susținătoarele teatrului de societate din fosta capitală a Moldovei, dovedind un real talent de scenă³.

Tabloul din colecția Muzeului Literaturii păstrează rama originală, având pe frontispiciu, într-un cartuș de factură barocă, cu un câmp oval (contur perlat), monograma familiei Mavrocordat și o coroană închisă, din care coboară două fanioane ce susțin o ramură de laur și una de stejar. Este un portret *mi-jambe*, din profil, spre stânga, soluție aleasă pentru a pune în valoare grația vârstei⁴. Fondul lucrării este neutru, constând dintr-un frumos efect de clar-obscur.

Tânăra poartă o rochie de mireasă albă, cu mâneci scurte, care lasă umerii dezveliți; corsajul este împodobit cu dantelă albă. Rochia este îmbrăcată peste corset, având și crinolină, pentru volum. Este o rochie lungă, cu trenă, după moda epocii. Mireasa are părul strâns, împodobit cu flori albe, naturale. Din această cunună vegetală coboară un mănunchi

¹ Alexandre Negresco-Soutzo, *Livre d'Or de la Famille Soutzo*, 2005, Paris, p. 256.

² Cf. Dan Dumitru Iacob, *Balurile înaltei societăți din Principatele Române la mijlocul secolului al XIX-lea*, în volumul *Orașul din spațiul românesc între Orient și Occident. Tranziția de la medievalitate la modernitate*, ed. de Laurențiu Rădvan, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2007.

³ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, „Viața Românească”, 1928, p. 102-105.

⁴ *Portretul Nataliei Suțu n. Mavrocordat*, ulei pe pânză, nesemnat, nedatat, păstrat în rama originală, Muzeul Literaturii Române Iași.

foarte generos de beteală aurie⁵. Deoarece beteala depășește cu mult înălțimea miresei, a fost prinsă în talie, pentru a nu împiedica deplasarea tinerei. Aceleași flori albe, delicate, decorează și rochia, la nivelul decolteului, precum și prin ghirlande prinse de partea de jos, spre poale. Mireasa poartă câteva bijuterii remarcabile: un masiv colier de aur, cercei lungi cu briliante și o brățară pe antebrațul stâng.

*

În inventarul Muzeului Literaturii se află câteva însemnări și decupaje din gazete privitoare la acest portret de șevalet. Se păstrează anunțul nunții Nataliei Mavrocordat, publicat într-un ziar din Paris: „Se anunță pentru 19 aprilie 1868, căsătoria prințului Neculai Suțu cu principesa Mavrocordat. Se zice că această nuntă ar fi prilejul a o mulțime de frumoase petreceri în mijlocul familiilor mari române ce locuiesc pentru moment la Paris. Avem să anunțăm cât de curând bijuteriile splendide comandate pentru această ocazie. Se citează mai cu seamă o coroană heraldică care va provoca admirația pretutindeni, aceea a ducesei Fernan-Nurez. Principesa Mavrocordat este nepoata principesei Rosetti care a fost una din stelele lumii din străinătate”.

O altă însemnare poartă chiar titlul *Ce reprezintă pictura tabloului Nataliei Suțu născută Mavrocordat*. Este o traducere dintr-o recenzie a unui ziar parizian scrisă cu ocazia nunții Nataliei Mavrocordat cu Neculai Suțu, la Paris, la 19 aprilie 1868: „Căsătoria prințului Suțu cu principesa Natalia Mavrocordat a fost celebrată miercuri seara (10 aprilie 1868)⁶ la Biserica Rusească, în mijlocul unei mulțimi elegante și numeroase. Biserica Ortodoxă admite toaletele de bal pentru căsătorii și erau în noaptea de miercuri tot atâtea toalete decoltate cât și închise.

Rochia miresei era de satin alb, cu un splendid *point d'Angleterre* ridicat în cele două părți, formând în spate o trenă de o lungime extraordinară. Începutul voalului era format de un cordon de flori de lămâiță (*fleurs d'oranger*). Tânăra principesă nu purta voal; acesta era înlocuit printr-o beteală de aur, pe care moldovencele o poartă pe cap. Coafura miresei era acoperită de flori de lămâiță, așezate în buchețele pe păr.

Toaletele cele mai remarcate erau a două tinere, ce purtau rochii din muselin argintiu; principesa Mavrocordat, mama miresei⁷, în *faïe maïs*, acoperită de dantele, prințesa Mavrocordat, mătușa miresei, în verde-deschis (*en vert pâle*); principesa Rosetti, bunica miresei⁸, în pansea deschis (*pensée claire*); prințesa Bibescu în alb și roz; contesa Dasch în *moire dorée*; domnișoara Mathilde de Cisterne în grenadin roz și alb; marchiza de Faudoas în azuriu (*bleu de ciel*) și multe frumoase străine în rochii albe”. S-au remarcat în fața bisericii ortodoxe treizeci și șase dintre cele mai frumoase trăsuri ale Parisului, aproape toate având pe ele steme surmontate de coroane princiare”. Privitor la tabloul din colecția Muzeului Literaturii, autorul traducerii nota, în final, că „anul execuției picturii este Paris, 1868”.

⁵ Beteala miresei era, de obicei, din fire de argint aurit; uneori păstrată ca un suvenir de preț, alteori era topită pentru ferecături de icoane.

⁶ Pentru această dată vezi *Livre D'or des Familles Princiere de Valachie et de Moldavie*, Athènes, 1904, p. 222.

⁷ Didița căsătorită cu generalul Neculai Mavrocordat, fratele mai mare al lui Alexandru Mavrocordat, mareșalul Curții Regale a României. (Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, *Viața Românească*, 1928, p. 6-13)

⁸ Eufrosina Rosetti, mama Didiței Mavrocordat, care locuia la Iași împreună cu fiica sa. Eufrosina, fusese în tinerețe, una dintre frumusețile Iașilor. Ea era fiica lui Vasile Rosetti și sora mijlocie a Eufrosinei Rosetti, mama copiilor domnitorului Mihalache Sturdza (Rudolf Suțu, *op. cit.*, p. 37-39).

O altă gazetă pariziană consemna evenimentul: „Capela rusă a văzut în această săptămână trei căsătorii princiare: prima, ce a fost sărbătorită duminică, a fost a lui Gortschakoff, fiul prim-ministrului împăratului Alexandru, cu Prințesa Maria Sturdza, fiica fostului domnitor al Moldovei, moștenitoarea a multe milioane. A doua a avut loc în seara de miercuri; cuplul de tineri au fost prințul al Suțu și domnișoara Natalia Mavrocordat... Cea de a treia, oficiată în aceeași seară, a fost a Prințului Achille Murat cu prințesa Mingrelia care descinde, suntem siguri, din Jason și Medeea”⁹.

*

Cronica pariziană precizează câteva detalii privitoare la tablou, care ar fi putut trece ca interpretabile. Se știe astfel că rochia miresei este albă și nu *ivory*, sau vreo altă nuanță întâlnită în epocă. Florile naturale ce împodobesc coafura și rochia sunt de lămâiță, așa cum se obișnuia în epocă. Victoria I a Regatului Unit (1819-1901) a purtat, la nunta sa din 1840 cu Albert de Saxa-Coburg o rochie albă din satin împodobită cu flori de lămâiță (*fleurs d'oranger*) și dantelă delicată. Regina înlocuia rochia argintie din tradiția dinastiei britanice cu rochia albă. Acesta a fost modelul de rochie devenit clasic pentru generațiile viitoare.

Opțiunea pentru rochia albă se produsese, deci, cu o generație mai înainte, răspândindu-se repede pe continent. În doar câțiva ani, moda rochiei albă de mireasă ajunsese și în Principatele Române, fiind adoptată de înalta aristocrație. Câteva relatări asupra acestui subiect au fost publicate de Adrian-Silvan Ionescu¹⁰: „Mireasa avea rochie cu trenă și voal alb pe cap, prins de o cunună de flori de lămâiță și beteală care îi atârna pe spate”. După moda occidentală, mireasa nu trebuia să poarte nicio bijuterie, nici măcar cercei. Mănușile de satin și pantofii de atlas erau tot albi.

Rochie albă de mireasă purta frumoasa Marițica Văcărescu, la nunta sa din 1845, cu domnitorul Gheorghe Bibescu, eveniment ce a avut loc la Focșani; nașul a fost Mihail Sturdza, domnitorul Moldovei. O rochie albă și beteală este amintită și în anul anterior, 1844, la nunta fiicei domnitorului Gheorghe Bibescu cu Ioan Emanoil Florescu. „Curierul Românesc” scria despre „beteala națională” ce împodobește coafura miresei. În 1851 fiica lui Barbu Știrbei purta la nunta sa o rochie albă și beteală, fără nicio bijuterie. Rochia albă pentru mirese s-a impus în Principate destul de târziu, după 1870.

⁹ „La chapelle russe a vu cette semaine trois mariage princiers: le premier été célébré dimanche, c'est celui Gortschakoff, fils du premier ministre de l'empereur Alexandre, avec la princesse Maria Stourdza, fille de l'ancien hospodar de Moldavie, héritière de nombreux millions. Le second a eu lieu mercredi soir; les jeunes époux étaient le prince Soutzo al M-lle Nathalie Maurocordato. Jamais plus charmante et plus élégante fiancée ne se courba sous la couronne d'or. Le troisième sera béni ce soir meme. Le prince Achille Murat épouse la princesse Mingrelie, qui descend, assure-t-on, de Jason et de Médée, et dont la famille a possédé jusqu'à nos jours la Colchide. Toute la pompe des cérémonies grecques a été déployée pour ces unions où se pressait une foule choisie, en habit habillé et en toilettes de bal, suivant l'usage de nos hôtes du Nord” (*Don Galaor*).

¹⁰ Adrian-Silvan Ionescu, *Modă și societate urbană în România epocii moderne, București*, Editura Paideea, 2006, p. 188-190.

Cu prilejul unei expoziții organizate la Muzeul Teatrului din Copou¹¹ de către doamna muzeograf Laura Terente¹², am remarcat o fotografie format „carte de visite”, care poate fi pusă în legătură directă cu portretul de șevalet ce face subiectul acestui articol. În fotografie se află, potrivit notației din muzeu, „Natalia Soutzo, fiica lui Nicolae C. Mavrocordat și a Didiței Boldur Lătescu”¹³. Este o fotografie realizată într-un atelier parizian, care trebuie să fi existat și în format mai mare. Privitorul poate lesne constata că această fotografie este, practic, identică cu portretul de șevalet al miresei, având însă cadrul mai larg; imaginea fotografică cuprinde aproape în întregime rochia, cu lungă sa trenă.

Este evident că portretul de șevalet al Nataliei Suțu-Mavrocordat nu a fost executat după natură, ci după un exemplar al acestei fotografii¹⁴. Aceasta poate explica și lipsa semnăturii pictorului, care nu a considerat pictura sa ca o lucrare de creație. Dacă fotografia poate fi datată cu exactitate în anul 1868, portretul se poate să fi fost executat și mai târziu, însă nu la un interval foarte mare de timp.

*

În final, se cuvine să revenim asupra portretului de șevalet al Nataliei, pentru o nouă privire. Este remarcabilă adoptarea rochiei albe de mireasă, împodobită cu flori de lămâiță, chiar dacă mediul în care a fost purtată este cel parizian și nu cel din Principate. Noutatea nu era absolută, noua modă occidentală fiind înregistrată cu o generație mai înainte (1845), chiar la București. Rochia era purtată cu corset, iar volumul acesteia amintește de crinolină.

Eticheta din mediul occidental, catolic, cerea ca mireasa să poarte un voal amplu, să aibă neapărat mânuși albe de satin sau dantelă și să nu poarte deloc bijuterii. Aceste reguli nu sunt respectate de Natalia Sutu-Mavrocordat în portret, fapt ce nu poate fi pus pe necunoașterea regulilor. Beteala bogată ce îi împodobește ținuta (înlocuind voalul miresei) este pusă de cronica mondenă pariziană pe seama confesiunii ortodoxe a mirilor. Bijuteriile abundente sunt un semn al apartenenței miresei la cea mai înaltă aristocrație din Țările Române. Lipsește doar diadema pe care prințesele de la 1845 o purtau, la ținuta de mireasă. Mai poate fi remarcat faptul că bijuteriile bogate nu sunt executate în același stil și nu formează un set (*parure*), rafinament care avea să se impună ulterior.

Putem constata că portretul Nataliei Suțu, dincolo de valoarea sa artistică, este un document vizual de prim rang cu privire la occidentalizarea modei vestimentare în Principatele Române. Valoare memorială a piesei este dată și de faptul că portretul reprezintă un personaj din înalta aristocrație moldovenească, prințesa Natalia Suțu putând fi considerată una dintre „leoaițele” societății ieșene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

¹¹ Expoziția permanentă „Istoria Teatrului” este adăpostită, în prezent, la etajul Muzeului „Mihai Eminescu” din Parcul Copou.

¹² Adresez mulțumiri și pe această cale doamnei Laura Terente pentru ajutorul dat la documentarea făcută în vederea scrierii acestui articol.

¹³ Atelier Mayer&Pierson, Paris, 6,5x10 cm, 1868, Muzeul Literaturii Române Iași, inv. 7394/85. Muzeul Literaturii din Iași posedă un mare număr de fotografii de epocă în care este reprezentată Natalia Suțu-Mavrocordat.

¹⁴ Aceasta chiar dacă poate fi observată o mică diferență în ce privește poziția capului personajului portretizat.

PORTRAIT OF NATALIA SUȚU-MAVROCORDAT. AN ORTHODOX BRIDE IN PARIS (1868).

(abstract)

The paper presents the portrait of Natalia Suțu, donated to the Museum of the Romanian Literature in Iași, in 1980, by piano player Rodica Suțu. It is a large size portrait (145x106 cm), whose painter is unknown. Princess Natalia was the daughter of general N. Mavrocordat and she got married in Paris, in 1868, to prince Nicolae Suțu. The Museum of the Romanian Literature preserves references in the French press of the period regarding the wedding ceremony. It is in the same collection that we could identify the photograph used to create the easel painting of Natalia Suțu-Mavrocordat. The painting is a testimony of the westernization of the Romanian society, through the adoption of the white dress for brides, an older phenomenon in the Romanian Principalities, but whose generalization dates from about 1870.

Fig. 1 – Portretul Nataliei Suțu-Mavrocordat (c. 1868)
Muzeul Literaturii Române Iași

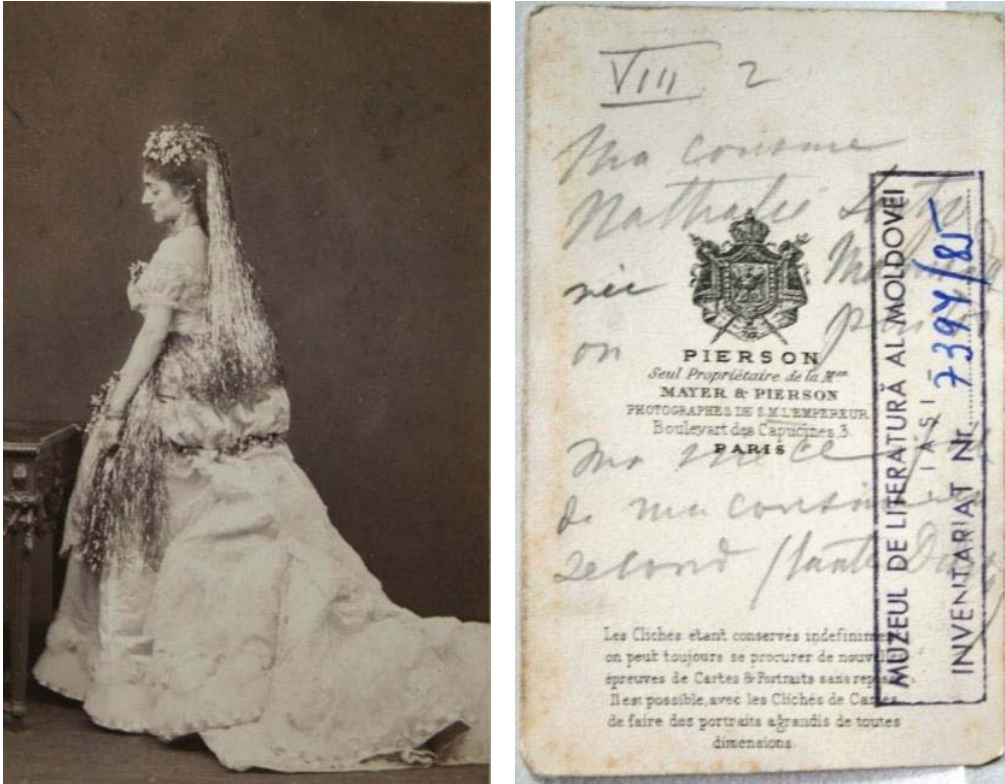

Fig. 2 – Natalia Suțu-Mavrocordat, Atelier foto Mayer&Pierson, Paris
Muzeul Literaturii Române Iași

Fig. 3 – Gen. Nicolai Mavrocordat
Muzeul Literaturii Române Iași

Fig. 4 – Nicolai Al. Grigore Suțu
Muzeul Literaturii Române Iași